

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL
IYUN/6-SON, II-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqov, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

METAVERS TURIZMI: VIRTUAL DUNYODAGI SAYOHATNING IQTISODIY, HUQUQIY VA IJTIMOY NATIJALARI	12
Urazov Jamshidjon Sa’dullayevich	
Eshimova Sevinch Baxtiyor qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SUN’IY INTELLEKT VA PLATFORMA EKOTIZIMLARINING KORXONA INNOVATSIYALARIDAGI O’RNI	16
Izzatullayeva Madinabonu Yolqin qizi	
METHODOLOGY FOR ASSESSING THE ECONOMIC DAMAGE OF ECOLOGICAL HAZARDS IN URBAN AREAS: CONCEPTUAL SHORTCOMINGS OF NON-MARKET VALUATION METHODS AND THE INTEGRAL DAMAGE FUNCTION APPROACH	20
Abbos Saydullaev	
Iqboloy Choriyorova	
O’ZBEKISTONDA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA’MINLASHDA RAQAMLI IQTISODIYOT IMKONIYATLARI	31
Ibragimova Rayxon Tojibayevna	
OZIQ-OVQAT SANOATIDA “ZAYLANMA IQTISODIYOT (CIRCULAR ECONOMY)” MODELINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	36
Elnoraxon Muminova Abdukarimovna	
Sarvinov Mamatojiyeva Dilshodjon qizi	
TRANSPORT KORIDORLARINI BOSHQARISHDA LOGISTIKA MENEJMENTINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO’LLARI	42
Umarova Dilfuza Rahmatulla qizi	
ОЦЕНКА ТЕКУЩЕГО СОСТОЯНИЯ И ПЕРСПЕКТИВ ЦИФРОВИЗАЦИИ МИСЕ-СЕКТОРА В УЗБЕКИСТАНЕ	47
Нарзуллаева Фариза Акмалевна	
ECONOMETRIC MODELING OF THE DYNAMICS OF RETAIL TRADE TURNOVER UNDER THE INFLUENCE OF REAL HOUSEHOLD INCOME USING A LOGARITHMIC FUNCTION	53
Gaybullayev Sarvar Uktam ugli	
MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHNING MAZMUN-MOHİYATI VA NAZARIY ASOSLARI	59
Mizamova Umida Jamoliddin qizi	
SPORT TAKOMILLASHUVI BOSQICHIDAGI FUTBOLCHILARNING MUSOBAQA FAOLIYATIDA INNOVATSION VOSITALARNING O’RNI	64
Mamatraimov Anvar Chorshanbiyavich	
MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA CHET TILINI VIZUAL MATERIALLAR VOSITASIDA O’RGATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	72
Olimova Shahlo Bahodir qizi	
Inomova Mahliyo Yusuf qizi	
TIJORAT BANKLARIDA ICHKI VA TASHQI AUDITNING NAZARIY ASOSLARI	76
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Quvondiqov Shohboz Normamat o’g’li	
XUSUSIYLASHTIRISH JARAYONLARINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA’SIRI	81
Musurmonqulov Muhammad Ural o’g’li	
TEMIR YO’L ISHLAB CHIQRISH KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY MEXANIZMI	86
Baymatov Atxam Axmadaliyevich	

MENEJMENT NAZARIYASINING SHAKLLANISHI VA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI TA'MINLASHDAGI ROLI.....	92
Saidova Xilolaxon Rashidjon qizi OPPORTUNITIES FOR USING MARKETING STRATEGIES TO ENSURE THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF HOTEL ENTERPRISES IN UZBEKISTAN	97
Sardor Kuvandikov ЭФФЕКТИВНОСТЬ СОЦИАЛЬНЫХ ПРОГРАММ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ	106
Абдуллаева Зульфия Иззатовна NAMANGAN VILOYATINING HUDUDIYIQTISODIY TUZILMASI VA SHAHARLAR TIZIMINING SHAKLLANISH XUSUSIYATLARI.....	113
Ahmadjanov Ilyosbek Ilhomjon o'g'li JISMONIY SHAXSLAR DAROMADLARINI SOLIQQA TORTISH MEXANIZMI VA XALQARO TAJRIBALAR QIYOSIY TAHLILI	117
G'afforov Kamronbek “O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI” AJNING SINGULYAR VA BARQARORLIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	123
Bobojonova Zarnigor Shokirovna MINTAQAVIY IQTISODIY JARAYONLARNI BAHOLASHDA DSGE MODELINING QASHQADARYO SHAROITIGA MOSLASHTIRILGAN TAHLILIIY KOMPONENTLARI.....	132
Muxitdinov Xudayar Suyunovich Quvatova Gulzoda Faxriddin qizi O'ZBEKISTONDA TIBBIY TURIZM VA TIBBIY XIZMATLAR TIZIMINING MAZMUNI	137
Ergasheva Iroda Ibrohim qizi FOYDA SOLIG'INING BANKLAR MOLIYAVIY HOLATIGA TA'SIRINI BAHOLASH	141
Maxmudov Omon To'xtayevich RAQAMLI INFRATUZILMA TUSHUNCHASI, TARKIBI VA IQTISODIY MAZMUNI.....	147
Pardayev Orifjon Charshamiyevich O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBALARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI.....	152
Omonova Zarina Xudoymurodovna RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BUXGALTERIYA HISOBINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI (Shartli “suv ta'minot servis” AJ misolida).....	160
Doniyorova M. KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK KORXONALARI RIVOJLANISHINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH.....	164
Komilova Shaxnoza Komiljon qizi SUN'Y INTELLEKT ASOSIDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISHDA XODIMNING QIYMAT YARATISH DARAJASINI BAHOLASHNING INTEGRALLASHGAN MODEL (EVC1)	169
Xaydarova Malika Shokirjon qizi ГОСУДАРСТВЕННАЯ ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА УЗБЕКИСТАНА И МЕХАНИЗМ ЕЁ РЕАЛИЗАЦИИ	174
Нодира Илхамовна Саидахмедова Жамолiddин Ярашевич Нуриллаев THE RELATIONSHIP BETWEEN FRUGALITY AND INNOVATION: A THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PERSPECTIVES.....	181
Allaberganov Zakir Gaibovich Alimova Guzal Abdukhakimovna BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA TARMOQLARARO INTEGRATSIYANING INSTITUTSIONAL MODEL.....	188
Muftaydinov Mansur Kiyomidinovich	

AHOLINI IJTIMOYIY HIMOYALASH TIZIMINI BOSHQARISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI.....	196
Xamroyev Anvar Ashurovich	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI QAYTI ISHLAYDIGAN BIZNES SUBYEKTLARIDA MEHNAT UNUMDORLIGINI OSHIRISH	202
Ismaylov Kuvatbay Sarsenbayevich	
IQTISODIYOT TARMOQLARINI QO'LLAB-QUVVATLASHDA FISKAL INSTRUMENTLARNING NAZARIY-IQTISODIY ASOSLARI	206
Mardonov Kamoliddin Karamiddinovich	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARI VA ULARNI BOSHQARISH	212
Hamroyeva Feruza Azizjon qizi	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA TARMOQLARARO INTEGRATSIYANING INSTITUTSIONAL MODELINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	217
Muftaydinov Mansur Kiyomidinovich	
RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINING IQTISODIY MAZMUNI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLARI.....	226
Sirojev Nurbek G'ulomiddin o'g'li	
EKOLOGIK GLOBALLASHUV SHAROITIDA SOG'LOM TURMUSH TARZINI TAKOMILLASHTIRISH ZARURATI.....	231
Nurmatov Samandar G'ayratovich	
TURIZM INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALAR (FDI)NING ROLI VA UNI RAG'BATLANTIRISH OMILLARI	238
Bau Long	
ПРОМЫШЛЕННЫЙ КОМПЛЕКС РЕГИОНА КАК ОБЪЕКТ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ	244
Axrarova Shodiyxon Ja'farxon kizi	
PUL OQIMLARI AUDITINI TAKOMILLASHTIRISHNING KOMPLEKS USLUBIYATI	247
Djurayev Davlat Djonibekovich	
TIJORAT BANKLARIDA KREDITLASH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA MOLIYALASHTIRISHNING ZAMONAVIY AMALIYOTDAGI HOLATI TAHLILI	250
Raxmanova Laylo Baxodirovna	
SOLIQ QARZDORLIGINI HISOBLASH VA UNDIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI IQTISODIY SUBYEKTLAR MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH	256
Payziyev Hamid Orziqulovich	
PUL-KREDIT SIYOSATI INSTRUMENTLARIDAN FOYDALANISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	260
A.A. Ismailov	
O'ZBEKISTONDA ELEKTRON TO'LOV TIZIMLARINING RIVOJLANISHI VA ULARNING ISTE'MOLCHILAR XULQ-ATVORIGA TA'SIRI	266
Elmurodov Shohzod Shavkatovich	
DAVLATNING BUDJET SIYOSATI — MILLIY IQTISODIYOTNI TARTIBGA SOLISHNING ASOSIY INSTRUMENTI SIFATIDA.....	272
A.A. Ismailov	
ETNOGRAFIK RESURSLARDAN FOYDALANISHNING STRATEGIK BOSHQARUV TAMOYILLARI ASOSIDA TURIZM SAMARADORLIGINI OSHIRISH	278
Axmedov Ikrom Akramovich	
O'ZBEKISTON TASHKILOTLARIDA UCHRAYDIGAN BOSHQARUV MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH STRATEGIYALARI	285
Abiyev Jahongir Ne'matovich	
XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSION FAOLIYATNING NAZARIY MODEL VA ILMIY YONDASHUVLARI.....	290
Abikayumov Bekzod Turdiniyozovich	

O'ZBEKISTONDA KIMYO SANOATI KORXONALARINING RAQAMLI SALOHİYATINI BAHOLASH: RSI INDEKSI ASOSIDA ILMIY TAHLIL	294
Odinayev Nuriddin Ramozon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY QIMMATLI QOG'OZLARNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	300
Hakimov Ikrom Izzatillo o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'I BO'YICHA STRATEGIK ISLOHOTLARNING AHAMIYATI	305
Amanov Akram Mirzayevich	
FOND BOZORI INSTRUMENTLARI ORQALI INVESTITSION FAOLIYATNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	310
Vasiyev Alisher Samiyevich	
O'ZBEKISTONDA MAHSULOT SIFATINI BOSHQARISH JARAYONINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING INSTITUTSIONAL ASOSLARI TAHLILI	316
Atakulov Askad Raimkulovich	
KORPORATIV BOSHQARUVDA LEADERSHIP 4.0 KONSEPSIYASINI JORIY ETISHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI	322
Ashurov Furkatjon Shuxratovich	
ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ВНЕДРЕНИЯ «ЗЕЛЕННЫХ» ТЕХНОЛОГИЙ В ЖИЛИЩНОМ СЕКТОРЕ УЗБЕКИСТАНА	326
Tojievа Dильфуза Бобомуратовна	
SAVDO KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA IJTIMOYIY TARMOQLAR MARKETINGIDAN FOYDALANISH YO'LLARI	334
Baltabayev Hurrambek To'liqinovich	
METAVERS TURIZMI: VIRTUAL DUNYODAGI SAYOHATNING IQTISODIY, HUQUQIY VA IJTIMOYIY NATIJALARI	341
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Eshimova Sevinch Baxtiyor qizi	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI IQTISODIYOTIDA SANOAT TARMOG'INING ROLINI STATISTIK O'RGANISH	354
To'rayeva Zilola Turg'unovna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA BANKLAR: BIZNES TAHLILI VA STRATEGIK USTUNLIK MEXANIZMLARI	361
Shanasirova Nodira Abdullayevna	
Ibragimova Iroda Rashid qizi	
To'lovov Erkinjon To'liqin o'g'li	
QQS, FOYDA VA DAROMAD SOLIG'I STAVKALARINING BARQARORLIGI	367
Aripova Aziza Alisherovna	
YER VA SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	372
Xudoyberdiyev Diyorbek Norqobil o'g'li	

YER VA SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR

Xudoyberdiyev Diyorbek Norqobil o'g'li

Termiz davlat universiteti, Geografiya kafedrası o'qituvchisi

E-mail: diyorbek@tersu.uz

ORCID: 0009-0001-4602-373X

Tel:+998977863847

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston iqtisodiyotining muhim tarmog'i hisoblangan qishloq xo'jaligida yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligini belgilovchi omillar tizimli ravishda tahlil qilingan. Tadqiqotda iqlim o'zgarishi sharoitida suv resurslari hajmidagi o'zgarishlar, aholi sonining o'sishi hamda agrar sektorda amalga oshirilayotgan institutsional islohotlarning yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligiga ta'siri o'rganilgan. O'zbekistonda yillik suv iste'moli o'rtacha 51–53 mlrd kub metrni tashkil etib, uning 90 foizdan ortig'i qishloq xo'jaligi ehtiyojlariga yo'naltirilishi qayd etilgan. Shu bilan birga, irrigatsiya tizimlarini modernizatsiya qilish va suv tejovchi texnologiyalarni keng joriy etish orqali suv resurslaridan foydalanish samaradorligini yanada oshirish imkoniyatlari yoritilgan. Maqolada transchegaraviy daryolar oqimidagi o'zgarishlar, suvdan foydalanish madaniyati, investitsion muhit hamda boshqaruv mexanizmlarining samaradorlikka ta'siri baholangan.

Kalit so'zlar: yer resurslari, suv resurslari, suv tejovchi texnologiyalar, iqtisodiy samaradorlik, irrigatsiya, iqlim o'zgarishi, agrar sektor, klaster tizimi, barqaror rivojlanish, transchegaraviy daryolar.

Аннотация. В данной статье системно проанализированы факторы, определяющие эффективность использования земельных и водных ресурсов в сельском хозяйстве, являющемся одной из важнейших отраслей экономики Узбекистана. В исследовании изучено влияние изменений объемов водных ресурсов в условиях изменения климата, роста численности населения, а также институциональных реформ, осуществляемых в аграрном секторе, на эффективность использования земельных и водных ресурсов. Отмечено, что годовое потребление воды в Узбекистане составляет в среднем 51–53 млрд кубических метров, более 90 процентов которых направляется на нужды сельского хозяйства. Вместе с тем показаны возможности дальнейшего повышения эффективности использования водных ресурсов за счёт модернизации ирригационных систем и широкого внедрения водосберегающих технологий. В статье также дана оценка влияния изменений стока трансграничных рек, культуры водопользования, инвестиционной среды и механизмов управления на уровень эффективности.

Ключевые слова: земельные ресурсы, водные ресурсы, водосберегающие технологии, экономическая эффективность, ирригация, изменение климата, аграрный сектор, кластерная система, устойчивое развитие, трансграничные реки.

Abstract. This article provides a systematic analysis of the factors determining the efficiency of land and water resource use in agriculture, which is one of the key sectors of Uzbekistan's economy. The study examines the impact of climate change-related variations in water resources, population growth, and ongoing institutional reforms in the agricultural sector on the efficiency of land and water resource utilization. It is noted that Uzbekistan's annual water consumption averages 51–53 billion cubic meters, more than 90 percent of which is allocated to agricultural needs. At the same time, the article highlights the opportunities for further improving water-use efficiency through the modernization of irrigation systems and the widespread adoption of water-saving technologies. The effects of changes in transboundary river flows, water-use culture, the investment environment, and governance mechanisms on resource-use efficiency are also evaluated.

Keywords: land resources, water resources, water-saving technologies, economic efficiency, irrigation, climate change, agricultural sector, cluster system, sustainable development, transboundary rivers.

KIRISH

Insoniyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida tabiiy resurslardan, xususan, yer va suv resurslaridan oqilona foydalanish global iqtisodiy barqarorlikning eng muhim shartlaridan biriga aylandi. O'zbekiston Respublikasi

kabi qurg'oqchil iqlim sharoitida joylashgan davlatlar uchun ushbu masala nafaqat iqtisodiy, balki milliy xavfsizlik va oziq-ovqat barqarorligini ta'minlash nuqtayi nazaridan ham strategik ahamiyat kasb etadi.

Global iqlim o'zgarishi sharoitida Markaziy Osiyo mintaqasida muzliklar hajmidagi o'zgarishlar kuzatilib, transchegaraviy daryolar — Amudaryo va Sirdaryo oqimining dinamikasi yangi yondashuvlarni talab etmoqda. Bunday sharoitda mavjud resurslardan samarali foydalanish, aholining ortib borayotgan ehtiyojlarini qondirish hamda iqtisodiy o'sish sur'atlarini ta'minlash muhim iqtisodiy vazifalardan biri hisoblanadi.

O'zbekistonda yer va suv resurslari o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, sug'oriladigan dehqonchilik agrar sektorda yaratilayotgan yalpi mahsulotning 90 foizdan ortig'ini ta'minlaydi. Shu bilan birga, yerlarning meliorativ holatini yaxshilash va suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish bo'yicha keng ko'lamlı ishlar amalga oshirilmoqda. Tadqiqotlar natijalari suv resurslaridan foydalanish samaradorligini yanada oshirish uchun katta imkoniyatlar mavjudligini ko'rsatadi. Jumladan, rivojlangan mamlakatlarda 1 kub metr suv hisobiga 4–6 AQSH dollari qiymatidagi mahsulot yaratilsa, O'zbekistonda ham ushbu ko'rsatkichni oshirish uchun zarur institutsional va texnologik asoslar bosqichma-bosqich shakllantirilmoqda.

Mazkur holat agrar sektorda amalga oshirilayotgan islohotlarni yanada chuqurlashtirish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish hamda resurslardan foydalanishga zamonaviy yondashuvlarni tatbiq etish zarurligini ko'rsatadi. Tabiiy-geografik omillar, xususan, relyefning murakkabligi va tuproq tarkibining xilma-xilligi sug'orish tizimlarini loyihalashtirish hamda boshqarishda ilmiy asoslangan yondashuvlarni talab qiladi.

Shu bilan birga, ijtimoiy-iqtisodiy omillar, jumladan, demografik o'sish va urbanizatsiya jarayonlari qishloq xo'jaligi yerlaridan foydalanish samaradorligini oshirish masalasining dolzarbligini kuchaytirmoqda. Aholi sonining 37 million kishidan oshgani yer va suv resurslarini boshqarish tizimini takomillashtirish zaruratini yanada kuchaytirmoqda. Agrar sohada klaster tizimining joriy etilishi resurslarni boshqarishda yangi bosqichni boshlab berdi hamda suvni tejash va yer unumdorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha imkoniyatlarni yaratdi. Mazkur yo'nalishda institutsional mexanizmlarni yanada rivojlantirish va samaradorligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolada aynan ushbu omillarning o'zaro bog'liqligi hamda ularning yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligiga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligi masalalari klassik va zamonaviy iqtisodiyot maktablari vakillari tomonidan keng o'rganilgan. Klassik iqtisodchilar, xususan, David Rikardo va Adam Smit yer resurslarini cheklangan ne'mat sifatida baholab, ulardan olinadigan rentaning shakllanishida tabiiy unumdorlik hamda geografik joylashuvning muhim rolini ilmiy jihatdan asoslab berganlar.

Zamonaviy sharoitda esa iqtisodchi olimlar e'tibori "yashil iqtisodiyot" tamoyillari, resurslarni tejoychi texnologiyalar va ularning iqtisodiy samaradorligini oshirish masalalariga qaratilmoqda. O'zbekistonlik olimlardan R. Xamrayev, A. G'ulomov va S. Bazarovlar o'z tadqiqotlarida agrar sektorda suv tejoychi texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy mexanizmlarini atroflicha tahlil qilganlar.

Xususan, A. G'ulomovning ta'kidlashicha, suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishda nafaqat texnik infratuzilmani takomillashtirish, balki suvning iqtisodiy qiymatini to'liq va adolatli baholash ham muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yondashuv suv resurslarini boshqarish tizimini yanada takomillashtirish uchun zarur iqtisodiy asoslarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Xorijiy tadqiqotchilar, jumladan, Butunjahon suv kengashi ekspertlari transchegaraviy suv resurslarini boshqarishda "suv diplomatiyasi" hamda iqtisodiy hamkorlikning muhim o'rin tutishini ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, mintaqalararo hamkorlik va integratsiyalashgan boshqaruv yondashuvlari suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biridir.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ko'plab tadqiqotlarda tabiiy va ijtimoiy-iqtisodiy omillar alohida yo'nalishlarda o'rganilgan. Shu bilan birga, mazkur omillarning o'zaro bog'liqligi hamda ularning iqtisodiy o'sishga ko'rsatadigan sinergetik ta'siri bo'yicha qo'shimcha ilmiy izlanishlar olib borish imkoniyatlari mavjud. Ushbu maqola aynan shu yo'nalishdagi ilmiy qarashlarni boyitishga xizmat qiladi hamda mahalliy sharoitlarning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda yer va suv resurslaridan samarali foydalanish modelini taklif etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil, qiyosiy iqtisodiy tahlil, statistik guruhlash hamda korrelyatsion tahlil metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning axborot bazasini O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari, Suv xo'jaligi vazirligi va Qishloq xo'jaligi vazirligining yillik hisobotlari, shuningdek, xalqaro tashkilotlar — BMT va Jahon bankining mintaqaviy hisobotlari tashkil etdi.

Tabiiy-geografik omillarni baholashda hududlarning suv bilan ta'minlanganlik darajasi hamda tuproq boniteti ko'rsatkichlari asosiy indikatorlar sifatida qabul qilindi. Ijtimoiy-iqtisodiy omillarni o'rganishda esa investitsiyalar hajmi, joriy etilgan suv tejoychi texnologiyalar maydoni va agrosanoat klasterlari faoliyatining samaradorligi tahlil qilindi.

Tadqiqotning metodologik asosi sifatida barqaror rivojlanish tamoyillari hamda resurslarni kompleks boshqarish yondashuvi (IWRM — Integrated Water Resources Management) tanlab olindi. Mazkur yondashuv yer va suv resurslaridan foydalanish jarayonlarini nafaqat ishlab chiqarish samaradorligi, balki ekologik barqarorlik va ijtimoiy manfaatlar nuqtayi nazaridan ham kompleks baholash imkonini berdi.

Natijada yer va suv resurslarini boshqarishning samarali mexanizmlarini aniqlash, ulardan foydalanish samaradorligini oshirish hamda barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish uchun muhim ilmiy-amaliy xulosalarni shakllantirish imkoniyati yaratildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda yer va suv resurslaridan foydalanishning hozirgi holati ko'p qirrali omillar ta'sirida shakllanayotgan murakkab jarayon sifatida tavsiflanadi. Bugungi kunda respublikada sug'oriladigan yerlarning umumiy maydoni qariyb 4,3 million hektarni tashkil etadi. Ushbu maydonlarning hosildorligi bevosita suv ta'minotiga bog'liq bo'lib, mamlakat yillik suv resurslarining 80 foizdan ortig'i transchegaraviy daryolar hisobidan shakllanadi.

Statistik tahlillar natijalari shuni ko'rsatadiki, so'nggi 10 yil davomida daryolar oqimida o'rtacha 15-20 foizlik o'zgarishlar kuzatilgan bo'lib, bu holat suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish va zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini keng joriy etish zaruratini kuchaytirmoqda. Ayniqsa, Qoraqalpog'iston Respublikasi, Buxoro va Qashqadaryo viloyatlarida suv resurslarini tejashga qaratilgan innovatsion yondashuvlarning ahamiyati tobora ortib bormoqda.

Mazkur hududlarda amalga oshirilayotgan suv tejoychi texnologiyalar va samarali boshqaruv tizimlari qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining barqarorligini ta'minlash hamda iqtisodiy ko'rsatkichlarni yaxshilash uchun muhim imkoniyatlar yaratmoqda.

Quyidagi jadvalda an'anaviy va zamonaviy sug'orish usullarining iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari keltirilgan (1-jadval).

1-jadval
Sug'orish texnologiyalarining iqtisodiy va resurs samaradorligi ko'rsatkichlari (1 gektar paxta maydoni misolida)¹

Ko'rsatkichlar	An'anaviy sug'orish (egatlab)	Tomchilatib sug'orish	Samaradorlik farqi (%)
Suv sarfi (m ³ /ga)	8000–10000	4500–5500	–45%
O'g'it sarfi (kg/ga)	500	350	–30%
Hosildorlik (s/ga)	25–30	45–55	70%
Ishchi kuchi sarfi (kishi-kun)	15	4	–73%
Sof foyda (mln so'm/ga)	8,5	18,2	114%

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, tomchilatib sug'orish texnologiyasi nafaqat suv resurslarini tejash, balki hosildorlikni sezilarli darajada oshirish hamda ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish imkonini beradi. Biroq, mazkur texnologiyalarni joriy etish muayyan miqdordagi boshlang'ich investitsiyalarni talab qiladi. Shu sababli, ularning keng ko'lamda tatbiq etilishi ko'p jihatdan fermer xo'jaliklarining moliyaviy imkoniyatlari bilan bog'liqdir.

Hozirgi kunda davlat tomonidan suv tejoychi texnologiyalarni joriy etishni qo'llab-quvvatlash maqsadida turli subsidiya va rag'batlantirish mexanizmlari amalga oshirilmogda. Natijada ushbu texnologiyalardan foydalanish ko'lamini yildan yilga kengayib bormogda. Biroq, ularning hududlar kesimidagi joriy etilish darajasi bir-biridan farq qiladi. Jumladan, Navoiy va Andijon viloyatlarida innovatsion texnologiyalarni joriy etish sur'atlari yuqori bo'lsa, boshqa hududlarda ham ushbu tajribalarni kengaytirish uchun salmoqli imkoniyatlar mavjud.

Tabiiy-geografik omillar orasida tuproqning meliorativ holati muhim omillardan biri hisoblanadi. Respublika bo'yicha sug'oriladigan yerlarning qariyb 45 foizida turli darajadagi sho'rlanish holatlari kuzatiladi. Mazkur holat yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligini yanada oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlarni amalga oshirish zaruratini yuzaga keltiradi. Xususan, sho'r yuvish tadbirlarini o'tkazish uchun qo'shimcha

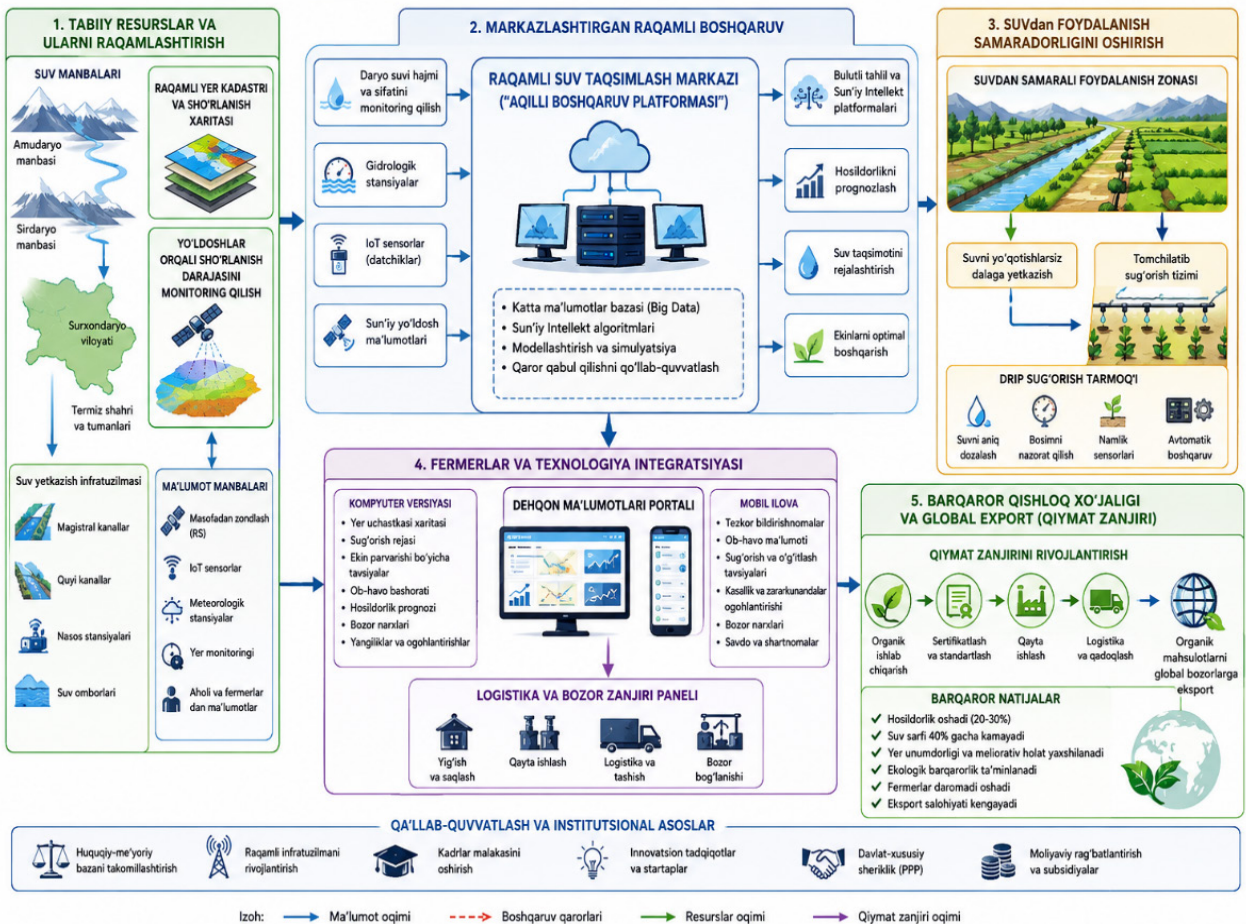
¹ Manba muallif ishlanmasi.

suv resurslariga ehtiyoj seziladi. Iqtisodiy nuqtayi nazardan, sho'rlanish kuzatiladigan hududlarda mahsulot yetishtirish tannarxi nisbatan yuqori bo'lishi mumkin. Shu sababli yer va suv resurslarini integratsiyalashgan holda boshqarish tizimini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot davomida yer va suv resurslarini boshqarishning zamonaviy raqamli modeli ishlab chiqildi. Mazkur modelda tabiiy resurslarni monitoring qilish, ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish, shuningdek, resurslardan samarali foydalanish jarayonlari o'zaro integratsiyalashgan holda aks ettirildi. Ushbu yondashuv boshqaruv qarorlarining aniqligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlash hamda qishloq xo'jaligida barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishga xizmat qiladi (1-rasm).

YER VA SUV RESURSLARINI INNOVATSION, RAQAMLI VA BARQAROR BOSHQARISH MODEL (TERMIZ SHAHRI MISOLIDA)

1-rasm. Yer va suv resurslarini raqamli boshqarish hamda barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirish modeli²

Modelning asosini yer va suv resurslariga oid ma'lumotlarni raqamlashtirish, sun'iy yo'ldosh kuzatuvlari, geografik axborot tizimlari (GIS), IoT sensorlari hamda raqamli kadastr tizimlari tashkil etadi. Ushbu texnologiyalar yordamida yerlarning meliorativ holati, sho'rlanish darajasi, suv ta'minoti va agroiklimiy ko'rsatkichlar real vaqt rejimida monitoring qilinadi hamda resurslardan foydalanish bo'yicha ilmiy asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkoniyati yaratiladi.

Modelning muhim jihati shundaki, u raqamli boshqaruv tizimlarini suv tejovchi texnologiyalar, fermer xo'jaliklari faoliyati va agrar qiymat zanjiri bilan o'zaro integratsiyalashgan holda bog'laydi. Natijada sug'orish samaradorligini oshirish, suv sarfini optimallashtirish, hosildorlikni ko'paytirish hamda ekologik barqarorlikni ta'minlash imkoniyatlari kengayadi. Shuningdek, model qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish, qayta ishlash, logistika va eksport jarayonlarini yagona tizim asosida qamrab olib, agrar tarmoqning iqtisodiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu jihatdan mazkur konseptual model yer va suv resurslaridan oqilona foydalanish hamda barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirishning innovatsion mexanizmi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

2 Manba muallif ishlanmasi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishda texnologik yechimlar bilan bir qatorda ijtimoiy-iqtisodiy va institutsional islohotlar ham muhim o'rin tutadi. Birinchidan, suv resurslarini boshqarishda iqtisodiy rag'batlantirish mexanizmlarini bosqichma-bosqich takomillashtirish maqsadga muvofiqdir. Mazkur yondashuv suv resurslaridan oqilona foydalanish madaniyatini shakllantirish hamda resurslarni tejashga bo'lgan manfaatdorlikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, yer egaligi va ijara huquqlarining uzoq muddatli hamda barqaror bo'lishi fermer xo'jaliklarining yer unumdorligini oshirishga qaratilgan investitsion faolligini rag'batlantiradi. Bu borada klaster tizimi ijobiy natijalarni namoyon etmoqda. Chunki klasterlar o'z faoliyatida yuqori qo'shilgan qiymat yaratish va resurslardan samarali foydalanishga bevosita manfaatdor hisoblanadi.

Uchinchidan, iqlim o'zgarishiga moslashish (adaptation) strategiyalarini yanada takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Bunga qurg'oqchilikka chidamli ekin navlarini yaratish, tuproqqa minimal ishlov berish (No-till) texnologiyalarini keng joriy etish hamda agroekologik yondashuvlarni rivojlantirish kiradi. Tabiiy-geografik omillarning xususiyatlarini inobatga olgan holda moslashuv choralari amalga oshirish resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishga va iqtisodiy natijalarni yaxshilashga xizmat qiladi.

Shuningdek, transchegaraviy suv resurslari bo'yicha hamkorlikni yanada mustahkamlash, mintaqaviy "suv-energetika konsorsiumi"ni rivojlantirish va o'zaro manfaatli hamkorlik mexanizmlarini kengaytirish istiqbolli yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Bunday yondashuv mintaqada suv va energetika resurslaridan samarali foydalanishni ta'minlash hamda barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonning barqaror iqtisodiy rivojlanishi yer va suv resurslaridan foydalanish strategiyasini yanada takomillashtirishni taqozo etadi. Tadqiqot davomida aniqlangan tabiiy-geografik xususiyatlar va ijtimoiy-iqtisodiy imkoniyatlar shuni ko'rsatadiki, yuqori samaradorlikka erishishning muhim shartlaridan biri innovatsion texnologiyalarni institutsional islohotlar bilan uyg'unlashtirishdan iboratdir.

2030-yilga borib suv resurslariga bo'lgan talabning ortishi va suv ta'minoti bilan bog'liq yangi vazifalarning yuzaga kelishi prognoz qilinayotgan sharoitda, suv tejoychi texnologiyalarni keng ko'lamda joriy etish muhim ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Iqtisodiy samaradorlikni yanada oshirish maqsadida quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

1. Suv resurslarini boshqarishda to'liq raqamli monitoring tizimini joriy etish;
2. Yerlarning meliorativ holatini yaxshilash maqsadida lazerli tekislash texnologiyalarini keng ommalashtirish;
3. Suv tejoychi uskunalari ishlab chiqaruvchi mahalliy korxonalarini qo'llab-quvvatlash hamda raqobatbardosh ishlab chiqarishni rivojlantirish orqali ushbu tizimlarning iqtisodiy samaradorligini oshirish.

Mazkur chora-tadbirlarning izchil amalga oshirilishi natijasida qishloq xo'jaligi mahsulotlarining eksport salohiyati yanada ortadi, qishloq aholisi daromadlarining barqaror o'sishi ta'minlanadi hamda ekologik muvozanatni mustahkamlash imkoniyatlari kengayadi.

Yer va suv resurslari nafaqat ishlab chiqarish omili, balki kelajak avlodlar uchun saqlab qolinishi zarur bo'lgan muhim milliy boylik hisoblanadi. Shu sababli ulardan oqilona foydalanish, asrash va takror ishlab chiqarishni ta'minlash davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining 2025-yil 31-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasining Suv kodeksini tasdiqlash to'g'risida"gi Qonuni. – <https://lex.uz/acts/-7655336>.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 5-yanvardagi "Quyi bo'g'inda suv resurslarini boshqarish tizimini takomillashtirish hamda suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ–5-son Qarori. – <https://lex.uz/uz/docs/-6734972>.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
4. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Yillik statistik to'plam. – Toshkent, 2023.
5. Bazarov S.S. Sug'oriladigan yerlar unumdorligini oshirishda suv resurslaridan foydalanish samaradorligi. – Qarshi, 2023.
6. G'ulomov A.H. Agrar iqtisodiyotda resurs tejoychi texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2020.
7. Xamrayev R. Suv xo'jaligini boshqarishning iqtisodiy mexanizmlari. – Toshkent, 2022.

8. World Bank. Central Asia Water and Energy Program (CAWEP) Report. – Washington, D.C., 2023.
9. FAO. The State of Food and Agriculture: Water Scarcity and Challenges. – Rome, 2022.
10. Nurmatova M. Innovatsion sug'orish usullarining iqtisodiy tahlili // Iqtisodiyot va ta'lim. – 2021.
11. Meliev B. Dehqonchilikda suv tejash madaniyati va uning ijtimoiy jihatlari. – Samarqand, 2019.
12. O'zbekiston Respublikasi Suv xo'jaligi vazirligi. 2020–2030-yillarga mo'ljallangan suv xo'jaligini rivojlantirish konsepsiyasi. – Toshkent.
13. Sattarov F.M. Paxtachilikda suvni tejash texnologiyalari. – Toshkent, 2018.
14. Jahon tabiiy resurslar instituti (WRI). Water Stress Index Report. – 2023.
15. Iqlim o'zgarishi bo'yicha milliy hisobot (UNFCCC). – O'zbekiston, 2023.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>